

Don Pedro. Doncs que totavia estau en que lo papa no tinga res de patrimoni? I com viurà ab l'autoritat i majestat que li pertany? Voleu que visca ab la sola despedició de butlles i que per necessitat caiga ab majors inconvenients? Sia en bona hora tan sant i tan sòbrio com vós voleu que sia, que també me'l vull jo, però lo major de tots los prínceps, sinó l'universal príncep de l'Església, no voleu que visca com a príncep? I si li lleva lo patrimoni com ho porà?

Lúcio. Jo us diré com ho porà, o almenys així me par a mi que poria: que dels delmes i de les primícies de què vui viuen tots los prelats i altres eclesiàstics de la cristiandat, donassen certa part quiscun any al papa, i tal part que, tot acumulat, pogués ésser suficient forma per a viure ab la majestat que deu lo vicari de Jesucrist, però als prelats i als altres eclesiàstics los seria salut disminuir-los les rendes, que també els danya la demasiada greixesa que tenen, «quia omne nimium nocet», com diu lo Savi.⁵

Fàbio. No em par a mi mal lo que diu lo senyor Lúcio, mas com se poria fer això?

Lúcio. Volguessen-ho lo papa i tots los principals de la cristiandat, que prou s'hi trobaria forma.

CRISTÒFOR DESPUIG, *Los col·loquis de la insigne ciutat de Tortosa* (1557)

TEXT 4

Puix si tot lo que és món s'acaba i es perd, si les muralles de dos canes⁶ enlaire, si les pedres dures no duren, què molt que l'home fràgil, compost de matèria tan corruptible, se resolgue en cendra? Esforcem-ho més: què dic pedres? Què dic muralles? Què dic ciutats? Què dic regnes? Què dic imperis? Què dic món? Si al mateix Déu, per haver-se fet

⁵ «tot allò que és excessiu fa mal», com diu Salomó

⁶ cana = mida longitudinal equivalent a un metre i seixanta centímetres aproximadament

home lo medim ab temps limitat i curt, si li contam i sumam los dies dins l'ungla [...], no és frenesí gran dels hòmens que es somien immortals?

FRANCESC VICENT GARCIA, fragment del sermó predicat a la catedral de Girona el 1622

TEXT 5

A una hermosa dama, que se pentinava en un terrat ab una pinta de marfil

Ab una pinta de marfil polia
los cabells de finíssima atzabeja,
a qui los d'or més fi tenen enveja,
en un terrat la bella Flora un dia.

Entre ells la pura neu se descobria
del coll, que ab son contrari més campeja,
i, com la mà com lo marfil blanqueja,
pinta i mà d'una peça pareixia.

Jo, de lluny, tan atònit contemplava
lo dolç combat que, ab extremada gràcia,
aquestos dos contraris mantenien

que el cor enamorat se m'alterava,
i, temerós d'alguna gran desgràcia,
de prendre'ls treves ganes me venien.

FRANCESC VICENT GARCIA, sonet

TEXT 6

Vulcano

Callen, callen los cantors!
Cessen eixos instruments,
perquè en altres diferents
vull sonar los meus amors:
Ma Venus, tos resplendors
tenen mon cor tan encès

que estic fet un portuguès,
salamandra, mariposa,
gira-sol, fènix i rosa,
i tres-centes coses més!
De tan bella gentileza,
de bellesa tan gentil
ni mon ingeni subtil
pot descriurer la grandesa.

Aquí s'acaba ma agudesa,
puix, admirat i suspès,
ton donaire me té pres
i m'abrassa ta hermosura
cervell, cor, tripes, freixura
i tres-centes coses més!

Lo menos de mon ardor
no cap en lo que t'he dit;
millor ho veuràs al lilit,
per més que hi haja foscó.

Allí diré: «Mon amor»
ab efecte més encès;
i si per cas no dic res,
parlaran més acertades
les festes, les abraçades
i tres-centes coses més!

FRANCESC FONTANELLA, *Lo Desengany*
(ca. 1640)

TEXT 7

Tarquino

Ingrata! Contemplau l'excés de mon furor:
judicau, coneixeu si iguala a mon amor.
Jo vós daré la mort; sí, sí que morireu,
però, perdent la vida, aün l'honor perdreu.
Ab una sola mort mon cor no s'acontenta;
una mort més cruel dar-vos Tarquino intenta.
Vós creis que morireu per defensar vostra honra,
mes ella causarà vostra major deshonra.

Morint, maculareu,⁷ Lucrecia, vostra glòria.
L'horror de los humans serà vostra memòria,
En vostres braços, mort, jo posaré un esclau;
ma veu publicarà que ab ell... Vós tremolau?
Què? Plena de rubor la vostra cara està?
Torbat lo vostro cor?

Lucrecia

Horror del món romà!
Així voleu triumfar de mi? De mon honor?
Un crime vos serveix per fer-ne un de major?
Voleu rendir mon cor i l'injuriau més?
A tant és arribat, cruel, el vostro excés?

Tarquino

Ah! Coneixeu així quals sien mos furors:
vejau si en l'univers se'n trobaran majors.
Mirau lo que per vós està determinat;
considerau, ingrata, el vostro horrible estat.
La torbació en què eus⁸ mir, la vostra confusió,
ja comença a venjar ma flama, ma passió.

Lucrecia

Ah cruel!

Tarquino

Si jo lo som, la culpa teniu vós.
Vós haveu obligat mon cor a ser furiós.
Si som ab vós tirà, vós sou qui lo heu volgut.

Lucrecia

A què infelicitat me redueix la virtut!
Qui? Jo, m'he de rendir? Jo, consentir a tal?
Però, grans déus!, què fer en este instant fatal?
Guiau mon esperit, fortificau mon cor:
de l'estat en què em veig com puc sortir ignor.

JOAN RAMIS, *Lucrecia* (1769)

⁷ maculareu = tacareu

⁸ eus = us

Que el cor, enamorat, se m'alterava
I, temerós de alguna gran desgràcia,
De pendre'ls tregües ganes me venien.

JOAN RAMIS I RAMIS

Ègloga de Tirsis i Filis

TIRSIS: «En fin, el temps me mostra,
ingrata, clarament,
que la passió vostra
ha mudat com el vent.

Ell me diu, m'assegura
que tot està acabat,
que sou una perjura,
qui m'haveu enganyat.

FILIS: Cruel, quan tu me deixes,
quan prens un nou amor,
de mon cor formes queixes?
El tractes de traïdor?

Ah, cessa d'insultar-me!
Amb estes expressions,
Tu intentes enganyar-me:
Ja sé tes traïcions! (...)

TIRSIS: Puix vos veig tan irada
contra de mon amor,
pensant que vos he deixada
quan sempre vos ador,

de que mon cor vos ama,
rebeu l'últim senyal:
ell provarà ma flama,
però em serà fatal.

Sí, cruel, sí. Ma constància
res no ha pogut mudar:

ni la vostra inconstància,
ni el veure'm menysprear.

Sempre viu, sempre dura,
sempre continuarà:
ma llengua ho assegura
ma mort ho mostrarà.

(Aquí Tírsis se vol matar)

Filis (impedint a Tírsis):
Ah, céssia ta porfia,
Tírsis, què és lo que fas?
Si no vols la mort mia,
detén, detén ton braç!

En alegria mude
ta pena, ton dolor!
Jo me confés vençuda
de ton constant amor.

Encara que adorada
me vègia d'altre amant,
de tu vull ser amada,
a tu vull ser constant.

Sí, sí, des d'aquest dia
més i més t'amaré,
tu seràs ma alegria
jo la teva seré.